

Arkivnr: 2014/15922-3

Saksbehandlar: Anne-Gro Ullaland, Lars Øyvind Birkenes

Saksframlegg

Saksgang

Utval	Saknr.	Møtedato
Kultur- og ressursutvalet		19.08.2014
Fylkesutvalet		28.08.2014

Melding og framlegg til utgreiingsprogram for Blåura kraftverk i Fusa -fråsegn

Samandrag

SKL Produksjon og Fusa kraftlag ynskjer å byggje Blåura kraftverk i Fusa. Kraftverksplanane inneber ei utbygging opp til 68,6 GWh som er i ein storleik som gjer det naudsynt med eigen konsekvensutgreiing for tiltaket. Høyringa gjev informasjon om tiltaket og høve til å gje innspel til utgreiingsprogrammet. Planane inneber fleire damanlegg i høgfjellet ved Gjønavitingen, to bekkeinntak, røyrgate i fjell og kraftverk i fjell med utløp i Gjønavatnet. I tillegg vert det 7 km ny 66 kv kraftline fram til Eikelandsosen. Konfliktpotensialet er størst for landskapsoppleving og inngrepsfri natur (INON) med middels nivå. Også for fisk (storaure), prioriterte naturtypar, fauna og brukarinteresser som friluftsliv/jakt/reiseliv er det eit visst konfliktpotensial.

Forslag til innstilling

1. Planlagd utbygging av Blåura kraftverk er i eit område med mange viktige regionale arealinteresser. I samband med konsekvensutgreiingsprogrammet vil fylkesutvalet særleg framheva Kikedalen sine kvalitetar for friluftsliv og kulturlandskap, storauren i Gjønavatnet, sårbart høgfjell og områda med regionalt viktig område for friluftsliv der det særleg er trong for grundig vurdering av verknadene av tiltaket, god biletdokumentasjon og vurdering av avbøtande tiltak.
2. Fylkesutvalet rår til at undersøkingsplikta etter § 9 i Kulturminneloven vert oppfylt i samband med konsekvensutgreiinga.

Johnny Stiansen
fungerande fylkesrådmann

Bård Sandal
fylkesdirektør regional utvikling

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har derfor inga underskrift.

Fylkesrådmannen, 18.06.2014

SKL og Fusa kraftlag har planar om eit større kraftverk i Sævareidvassdraget i Fusa. Grunna storeleiken på prosjektet må det utarbeidast eigen konsekvensutgreiing for tiltaket. Selskapa har utforma melding om tiltaket med framlegg til konsekvensutgreiingsprogram. Norges vassdrags og energidirektorat (NVE) har sendt denne på høyring. Fylkeskommunen har varsla at fråsegn vil kome etter politisk handsaming i august, men at informasjon om administrativ innstilling vert sendt innan utsett frist 30.juni. Gjennom høyringa vert ein informert om tiltaket og har høve til å gje innspel om kva som skal inngå i utgreiingsprogrammet. Sjølve utbyggingsspørsmålet vert å kome attende til når ein veit nærare kva verknader tiltaket inneber.

Området

Sævareidvassdraget ligg i Hålandsdalen i Fusa, med nedbørsfelt som går frå høg fjell med Gjønavatningen (1213 moh) og ned til Sævareidfjorden. Vassdraget har fleire større innlandsvatn der Skogseidvatnet og Gjønavatnet er svært viktig område for innlandsfisk med fylkets einaste bestand av storaure. Gjønavatnet er dominerande landskapselement i det langsmale dalføret som går frå Trælafjellet i nord og opnar seg opp mot Eide i sør, og med steile bergvegger mot vest, aust og nord. Dalføret er frodig med tettvaksen skog av lauvtre. Det er busetnad ved Gjøn, Hammersland og Eide. Kikedalen er eit kulturlandskapsområde av nasjonal verdi med tufter etter busetnad frå førhistorisk tid. Kikedalen er og eit svært viktig område for friluftsliv, mellom anna nytta av Hålandsdalen leirskule.

Blåura kraftverk er tenkt lokalisert til grenda Gjøn aust for Gjønavatnet i Hålandsdalen. Kraftverket vil nytte fallet frå Stolavatnet og Gurigrøvatnet og ned til Gjønavatnet. Utløpselva frå Stolavatnet renn i dag saman med bekk frå Tågeheia og dannar godt synlege fossar på nordsida av Gjønavatnet i Kikedalen. Glumelielva som er utløp frå Gurigrøvatnet er ei sideelv til Gjønaelva som renn ut i Gjønavatnet ved Gjøn. Det er ei smal fossestreng frå utløp av Gurigrøvatnet, medan ein annan mindre foss i Gjønaelva er synleg frå Gjøn.

Utover at nedre del av Gjønaelva er kanalisert er det i dag inga inngrep i aktuell del av vassdraget. Det er gjeve konsesjon til eit småkraftverk i elva; Gjønaelva kraftverk. Bygging av Blåura kraftverk vil redusere tilsiget til dette kraftverket, men det er inngått avtale om kompensasjon med tiltakshavarane.

Planane

Blåura kraftverk vil nytte fallet frå Stolavatnet (782 moh) og Gurigrøvatnet (781 moh) og ned til Gjønavatnet (40 moh). Det vert tre damanlegg i høg fjellet for å knyte saman dei to fjellvatna. Ved Stolavatn vert det ein 8m høg betongdam kombinert med ein mindre gravitasjonsdam og betongterskel. Ved Gurigrøvatnet vert det ein dam 10-12m høg, ein dam kring 8 m høg, i tillegg til ein kort tettingsvegg som skal dekke ein fjellsprekk mellom dei to dammane. Gurigrøvatnet er planlagd regulert 6m medan Stolavatnet vert regulert 5m. I tillegg til damanlegga vert det eit bekkeinntak ved Tågane og eit bekkeinntak sør for Tågane. Vassvegen på 7 km vil gå i tunnel ned til kraftstasjonen i fjell (kote 45) ved Gjøn, og deretter ut i Gjønavatnet. Det vert tilkomsttunnel på kring 300m og ny tilkomstveg fram til denne på kring 300m. Kraftstasjonen er planlagd med ein turbin på 19MW, og vil kunne produsere 68,6 GWh ny kraft før eventuell minstevassføring er teke omsyn til. Utbyggingsteknad er rekna til 300 mill kr som gjev ein utbyggingpris på 4,29 kr/kWh.

For å frakte krafta ut av området må ein forsterke kraftnettet, og det er planlagd 7 km ny 66 kV kraftline fram til Eikelandsosen. Kryssing av Gjønavatnet er planlagd som kabel, deretter vert det luftline.

Noko av tunnelmassane vil bli nytta til vegutbetring, i tillegg vil ein etablere ein tipp for heving av flaumutsett dyrka mark ved Gjønavatnet med kring 2m.

Tegnforklaring

- Inntak
- ▲ Dammer
- Magasin
- Sjakt
- Tunnel
- Tunnelpåhugg
- Kraftstasjon
- Luftlinje
- Jord-/sjøkabel
- Tipp
- Atkomstvei

Blåura kraftverk

Oversiktskart

Målestokk: 1:55 000	Ved format: A4
Oppdrag: 121161	Dato: 26.04.2011
Tegnet: RO	Revisjon:
Kartgrunnlag: N50 (20 m ekvidistanse)	
Filnavn: Blåura oversikt portrait.mxd	

Kunder:

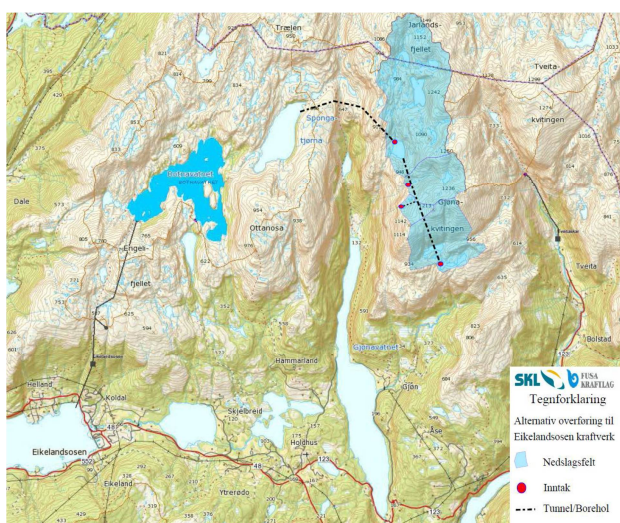
Multiconsult AS
Boks 265 Skøyen
0213 Oslo

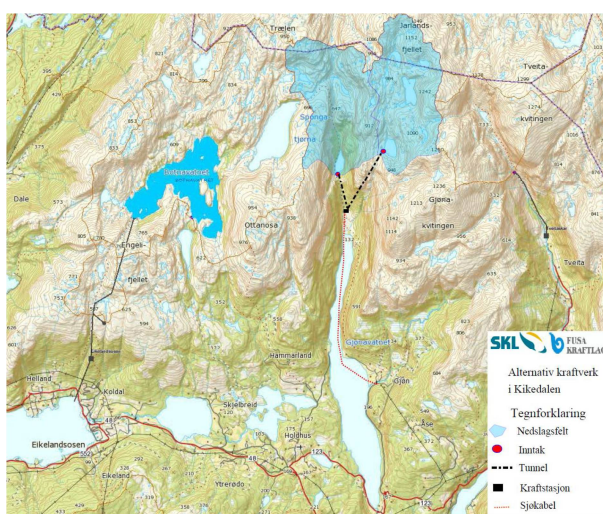
Samla plan og alternativ bruk av vassressursane

Større kraftverksprosjekt skal ha vore vurdert i «Samla Plan for vassdrag» eller fått fritak for dette for å kunne søkje om konsesjon. Samla plan har vore ei sortering av større kraftverksprosjekt ut frå konfliktnivå og kostnad, der dei i kategori I kan konsesjonssøkjast medan prosjekt i kategori II må vente til Stortinget opnar for slik handsaming. Det har tidlegare vore eit prosjekt i Sævareidvassdraget i Samla plan i nedre del av vassdraget, men ikkje for dei delane som er aktuell for Blåura. Det er søkt om fritak frå Samla-plan handsaming då utbyggjar meiner prosjektet ut frå konfliktnivå og kostnad ville ha vore plassert i kategori I.

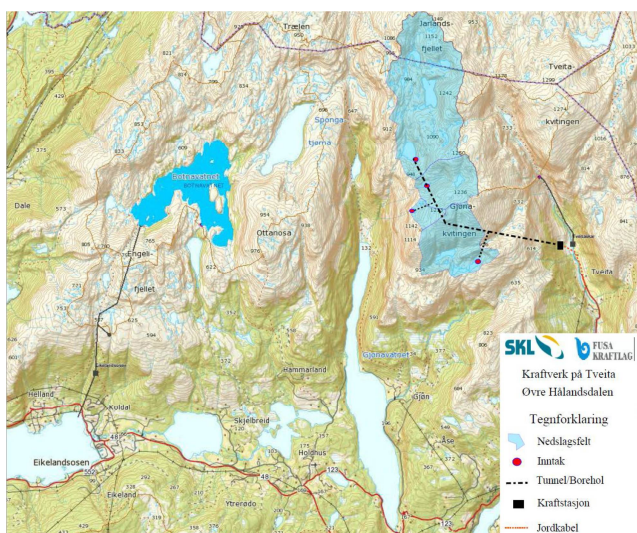
Utbyggjar har sett på fleire alternative prosjekt med bruk av vatnet frå området som alternativt ville kunne gje 46-58GWh. Desse er overføring til Eikelandsosen kraftverk (55 GWh), kraftverk i Kikedalen (46 GWh) eller kraftverk på Tveita (58 GWh). Dei ulike alternative prosjekta har generelt noko høgare konfliktpotensial enn Blåura. Mest konfliktfylt er eit kraftverk i Kikedalen. Ut frå kunnskapen om konfliktpotensialet meiner utbyggjar at kraftverk i Kikedalen eller på Tveita ikkje er realiserbare. Blåura er valt framfor overføring til Eikelandsosen kraftverk grunna storauren i Sævareidvassdraget. Blåura vil og gje mest kraft av dei ulike prosjekta.

Alternativ overføring Eikelandsosen kraftverk

Alternativ kraftverk i Kikedalen

Alternativ kraftverk på Tveita

Forventa konsekvensar for miljø og samfunn

Ut frå dagens kunnskap er det i meldinga skissert venta konfliktområde for ulike miljø og samfunnstema og kva som er planlagd utgreidd i samband med konsekvensutgreinga (KU). Dei mest sentrale vert omtalt her.

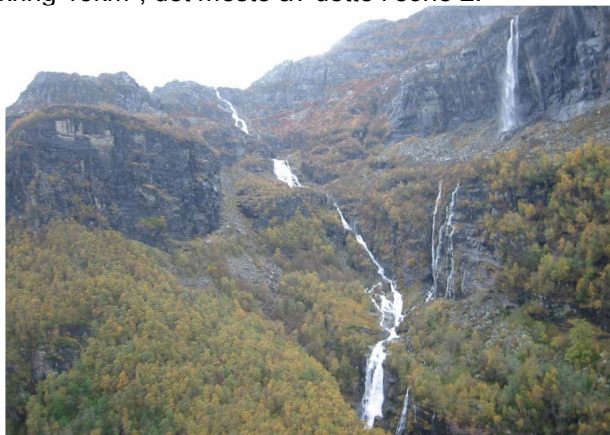
Hydrologiske tilhøve

Prosjektet har små magasin og vassveg i fjell. Dette kan gje mindre endringar i temperatur for vatnet i elva med moglege auka islegging i elva vinterstid. På flatare parti kan grunnvatnet falle noko lokalt. Dei to fjellbrunnene ved Gjørn er ikkje mata frå Gjønaelva. Nedstraums utbygginga er det både villfisk og oppdrettsanlegg som kan verta påverka av endringar i vassføring.

I skisse til KU-program er det i tillegg til ordinære data om vassføringstilhøve før og etter utbygging presisert at det skal takast bilete av råka elvestrekningar ved ulike vassføringar. Også vassføring nedstraums utbygging skal omtalast som grunnlag for å vurdere konsekvensar for fisk og oppdrett. Vurdering bak framlegg til minstevassføring skal framgå. Det er ikkje lagt inn detaljerte undersøkingar i høve grunnvatn, vassstemperatur og istilhøve ut frå at verknadene for desse er rekna som små.

Landskap og inngrepsfrie naturområde (INON)

Inntak og reguleringsmagasin ligg i eit kupert og vegetasjonsfattig landskap utan tyngre tekniske inngrep. Reguleringsmagasina vert skjerma av bergveggene rundt og ikkje synlege frå turstigar i området. På nokre elvestrekningar er det godt synlege fossar (Stolaelva/Tågane) der ein vil merke endringar i vassføring. Tilkomstveg til tunnelpåhogget ved Gjørn og ny 66kV vil verte nye synlege inngrep i landskapet. Nordleg del av Gjørnavatnet med fjellområde er klassifisert både som inngrepsfritt areal sone 1 (3-5 km frå tyngre tekniske inngrep) og sone 2 (1-3 km frå tyngre tekniske inngrep). Utbygginga vil redusere INON-areal med kring 15km², det meste av dette i sone 2.

Bilete: Stolaelva og Tågane i Kikedalen

I skisse til KU-program skal verknad på landskap av reguleringsmagasin, redusert vassføring, tilkomstveg til kraftstasjon og kraftline vurderast og illustrerast med bilete, kart og fotoillustrasjonar. Bortfall av INON-område skal visast i tabell og kart og konsekvensane vurderast.

Kulturminne og kulturmiljø

Kikedalen er med i dei nasjonale registreringane av særleg verneverdig kulturlandskap og særskilt nemnd i kommunedelplan for kulturvern. Her er fleire ruinar etter busetnad. Utover redusert vassføring i Stolaelva er det ikkje planlagd inngrep i dette kulturmiljøet. På Gjørn, langs Sævareidvassdraget og på gardstun langs kraftlinetraseen er det ei rekkje registreingar av nyare tids kulturminne (SEFRAK), men i følgje utbyggjar vert ingen av desse råka av utbygginga.

I samband med KU-utgreiinga skal området synfarast og kartleggjast med omsyn til automatisk freda og nyare tids kulturminne. Ulike databasar og kjelder sjekkast ut for aktuelle registreringar imanfor området. Potensiale for funn av ukjende automatisk freda kulturminne skal vurderast. Konsekvensar for kulturminne og kulturmiljø skal vurderast både for anleggs- og driftsfase. Det vert separat fagrapport om kulturminne og kulturmiljø.

Naturmiljø og naturmangfald

Inntaksområda ligg over skoggrensa der vegetasjonen er sparsam. Dei bratte fjellsidene er skogkledd der austsida har edellauvskog med styvingstre og område med hagemark, medan vestsida har beiteprega skog. I Kikedalen er det fleire prioriterte naturtypelokalitetar. I Gjønaelva er det tidlegare registrert lokalt viktig lokalitet av bekkekløft og bergvegg, men ikkje registret raudlista arter i kløfta. Kikedalen er viktig beiteområde for hjort, og trekkveg går forbi Skjeldbreid inn mot kraftlinetraseen. Sør for fylkesveg 48 er det fleire spel/paringsområde for storfugl, og i sørenden av Skjeldbreidvatnet er det registrert beiteområde for ande-, vade-, måke- og alkefuglar. I hovudsak er det ikkje venta at utbygginga vil ha vesentlege konsekvensar for dei ulike naturverdiane utover det som alt det konsesjonsgjevne Gjønaelva kraftverk vil gje. Kunnskap om fuglefauna i utbyggingsområdet er avgrensa.

Sævareidvassdraget har naturlege førekomstar av røye og aure, i tillegg til stingsild og ål. Det er ikkje anadrom fisk i vassdraget. Storauren sitt gyteområde er truleg ved utløpselva frå Gjønavatnet. Gurigrøvatnet og Stolavatnet er næringsfattige og truleg fisketomme.

Konsekvensutgreiinga skal gje svar på om utbygginga får konsekvensar for verdfulle naturtypar, truga vegetasjonstypar eller truga og sårbare artar (raudlista) av planter og dyr. Gjennomgang av eksisterande kunnskapsgrunnlag samt gjennomføring av undersøking og kartlegging i prosjektområdet inngår. Fuglefauna skal kartleggast i hekketid. Temaet vert handsama i eigen fagrapport om naturmiljø.

Det vert eigen temarapport om fisk og ferskvassbiologi, og det skal utførast standard prøvefiske for å avklare kva fiskeartar, omfang og kvalitet dei har i Gjønaelva, Stolaelva, Stolavatnet, Gurigrøvatnet og Gjønavatnet. Særleg omtale av ål, storaure og artar som har verdi for rekreasjonsfiske. Vurdering av gyte-, oppvekst og vandringstilhøve, samt vurdering av avbøtande tiltak som minstevassføring.

Naturressursar

Det er jordbruksmark ved Gjørn, Gjønaneset, Lund og ved Høgehaugen i vestre ende av kraftlinetraseen. Det er både fulldyrka og overflatedyrka jord, i tillegg til noko innmarksbeite. I området er det i hovudsak sau, men og noko storfe. Kikedalen er hestebeite om sommaren. Massedeponi vil heva eit fulldyrka areal nær Gjønavatnet og førebyggje skader som flaumar i dag gjer på grasmarka. Negative verknadene for jord- og skogressursane er rekna som små, medan grunneigarar vil kunne vente ei vesentleg meirinntekt frå kraftverket som kan medverka til å halde oppe drift og busetnad.

Nedstraums i vassdraget ligg sju oppdrettsanlegg, dei fleste med setjefiskproduksjon av laks. Reguleringskapasiteten til magasina til Blåura er i ein storleik som ikkje vil endre vesentleg på vassføringa i Gjønavatnet og Eideselva, og ein ventar difor ikkje særlege konsekvensar for oppdrettsanlegga nedstraums Blåura kraftverk.

Det er nokre nedlagde grus- og sandtak i området, mellom anna ei viktig førekomst ved Koldal som kraftlina kjem til å krysse over.

Verknader for naturressursar vert utgreidd både for anleggs- og driftsfasen og omtalt i konsekvensutgreiinga. Det er ikkje planlagd eigne temarapportar om desse emna då verknaden er rekna som små.

Friluftsliv, jakt, fiske og reiseliv

Kikedalen, Gjønavatnet og fjellet aust for Gjønavatnet der dei planlagde inntaksmagasina ligg er svært viktige friluftsområde, men det er ikkje innsyn til magasina for stiene i området. Det vert fiska i Gjønavatnet, og det er jakt både på hjort og småvilt. Eit lokalt føretak driv med guida turar i Hålandsdalen med fot- og båtturar til Kikedalen. Leirskulegrupper padlar kano til Kikedalen og nyttar området aktivt.

Det vert ei samlerapport om friluftsliv, jakt, fiske og reiseliv. Dagens bruk med brukstypen, omfang, brukargruppe og tilgang på alternative friluftsområde skal skildrast. Det same gjeld kvalitetar/attraksjonar med tanke på reiseliv og villmarksturisme.

Samfunn

Utbygginga på kring 300 mill kr vil innebere kjøp frå utlandet og utstyr, varer og tenester frå norske leverandørar. Drifta vert fjernstyrt utan lokale heiltidsarbeidsplasser, men tidvis vil det vere trong for tilsyn og vedlikehald. Kommunen vil få inntekter gjennom auka eigedomsskatt og naturressursskatt.

Det vert eigen temarapport om samfunn som mellom anna vil omtale lokalt næringsliv, sysselsetting, folketalsutvikling og kommunal økonomi og verknader utbygginga kan gje innafør desse emna.

Samla belastning

Som del av konsekvensutgreiinga vert det gjeve eit oversyn over eksisterande og planlagde inngrep innafør eit avgrensa geografisk område. Mogelege sumverknader som vert sett på som konfliktfylte skal vurderast.

Vurdering og innspel til konsekvensutgreiingsprogram

Gjennom revisjon av klimaplan for Hordaland vedteke av fylkestinget 11. juni 2014 syner fylkeskommunen eit positivt syn på auka produksjon av fornybar energi med visse føringar og prioriteringar innan feltet:

STRATEGI B: VERE EIN FØREGANGSREGION I PRODUKSJON OG LAGRING AV FORNYBAR ENERGI

4. *Energiproduksjonen må skje med minst mogleg arealkonfliktar, og med omsyn til naturmangfald, friluftslivområde og store landskapsverdiar i fylket. Jf. Fylkesdelplan for små vasskraftverk.*
5. *Effektivisere og modernisere eksisterande vasskraftverk, t. d. via O/U-prosjekt.*
6. *Prioritere fornybar energiproduksjon kor lagring av energien er mogleg utan tap av naturmangfald.*

Pkt 5 ville vert aktuell om vatnet alternativt hadde vore nytta i eksisterande Eikelandos kraftverk.

Pkt 6. syner støtte til kraftverk med reguleringskapasitet der dette har låge konsekvensar.

Sjølv om den planlagde utbygginga ikkje er eit småkraftverk, kan underlag og retningsliner frå Fylkesdelplan for små vasskraftverk vere nyttig informasjon i vurdering av saka, jf pkt 4.

Aktuelt utbyggingsområde er innafør Fusa delområde som i fylkesdelplanen har følgjande omtale:

Fusa delområde har eit stort potensial for småkraft. Det er særleg viktig å ta vare på den unike storaurebestanden i Sævareidvassdraget. Kikedalen har store verdiar knytt til kulturlandskap og friluftsliv, i tillegg til å ligge i eit område med urørt natur. Her er fleire potensielle prosjekt og det er ønskjeleg at ein ser eventuelle utbyggingssaker i samanheng med kvarandre.

Verdikarta som er utarbeidd i samband med fylkesdelplanen syner at planlagd utbygging er innafør område med sårbart høgfjell av stor verdi, inngrepsfrie naturområde av middels verdi, regionalt friluftsområde av stor verdi, område for fisk av stor verdi (storaure) og ulike viktige område for biologisk mangfald samt attraksjon kulturmiljø (Kikedalen) innafør tema reiseliv.

Utbygginga har potensielle for konflikt med mange viktige regionale verdiar, og i samband med konsekvensutgreiinga er det viktig at desse vert fagleg grundig utgreia. Ut frå fylkesdelplan for små vasskraftverk vil ein særleg framheva Kikedalen sine kvalitetar for friluftsliv og kulturlandskap, storauren i Gjønavatnet, sårbart høgfjell og områda med regionalt viktig område for friluftsliv der ein særleg har trong for grundig vurdering av verknadene av tiltaket.

Kulturminne og kulturmiljø

Som regional sektorstyresmakt innan kulturminnevern har ein vurdert saka særskilt. Sett bort frå det sers verdfulle kulturmiljøet i Kikedalen med sine kjende automatisk freda kulturminne, er det ikkje kjent andre fornfunn i området som vil bli influert av Blåura kraftverk. Det er likevel potensial for funn av hittil ikkje kjende automatisk freda kulturminne, både på aust- og vestsida av Gjønavatnet. Eventuelle område for både stasjon, riggplassar, tilkomstvegar, linetrasé m.m. må vurderast i høve til undersøkingsplikta, jf. §9 i Kulturminneloven. Planprogrammet legg til grunn at dette skal vurderast når detaljplanane ligg føre etter konsesjon. Det er viktig at ein ikkje låser seg for mykje med tanke på plassering slik at ein har handlingsrom dersom funn blir gjort.

Når det gjeld kulturmiljø er det viktig å sjå eventuelle kulturminne som del av eit større kultur- og naturlandskap. Ikkje minst gjeld dette Kikedalen. Det vert viktig å få fram ikkje berre kjende fornminne og freda bygningar/bygningsmiljø som er oppført i arkiv/register/databasar, men også kulturminne i området som enno ikkje er registrert. Dette kan vera steingardar, gamle ferdsleåre, stølsmiljø, utmarksminne, tekniske kulturminne og eventuelle kulturlandskap.

I samband med konsekvensutgreiinga må konfliktgraden mellom utbygging og kulturminne, både automatisk freda kulturminne, kulturminne frå nyare tid og kulturlandskap, gå klart fram. Verneverdien av dei ulike kulturminna innanfor planområdet og i influensområdet bør drøftast og skildrast i konsekvensutgreiinga og det bør gjerast greie for korleis ein kan ta vare på det som er verdfullt og eventuelt føreslå avbøtande tiltak. Her blir temaet om minstevassføring for å ta vare på heilskapsopplevinga av kulturlandskapet i Kikedalen sers viktig.

Når det gjeld undersøkingsplikta etter § 9 i Kulturminneloven vil ein fagleg stilla krav om arkeologisk registrering for å få oppfylt undersøkingsplikta. Arkeologisk registrering bør gjennomførast som ein del av konsekvensutgreiinga, slik at ein kan vurdere konsekvensen av den føreslegne utbygginga og vurdere eventuelle avbøtande tiltak.

Oppsummert

I forslag til konsekvensutgreiingsprogram er det lagt opp til eigne fagrapportar om fleire sentrale tema: landskap og inngrepsfrie naturområde, naturmiljø, fisk og ferskvassbiologi, kulturminne og kulturmiljø, samfunn samt friluftsliv/ jakt/fiske/reiseliv. Det er og lagt inn eit punkt om vurdering av moglege samla verknader som vert rekna som konfliktfylte. Biletokumentasjon av vassføring og vurdering av avbøtande tiltak som minstevassføring inngår. Framlegg til konsekvensutgreiingsprogram for Blåura ser slik ut til å dekkje dei tema som er viktig for fylkeskommunen å få utgreidd. Ein vil påpeike at utgreiingsplikta i høve Kulturminnelova bør oppfyllest i samband med konsekvensutgreiinga.